

A glass bird feeder is the central focus, filled with birdseed. A small bird is perched on the side of the feeder, facing right. The background is a warm, golden-yellow color with a blurred, bokeh effect, suggesting a natural outdoor setting. The overall mood is peaceful and focused on nature.

Studieplan Mata fågel

Innehåll

Inledning	sid 3
Vad är en studiecirkel?.....	sid 4
Tips till din studiecirkel Mata fågel	sid 5
Träff 1: Introduktion till fågelmatning	sid 6
Träff 2: Fåglarna och deras matvanor	sid 7
Träff 3: Det typiska fågelbordet.....	sid 8
Träff 4: Matgästerna	sid 9
Träff 5: Vinterstrategier.....	sid 10
Hur kan man lära sig mer?	sid 11

Inledning

En apilmorgon i början av 1990-talet överraskades jag och naturen av ett lynnigt vårväder. Fredagen hade varit försommarvarm, men på lördagsmorgonen var hela tomten täckt av ett 10 centimeter nysnötäcke. Överallt fanns det hungriga småfåglar och det gällde att reagera snabbt. Hemmets alla resurser uppbådades och fru och barn beordrades ut med snöskyfflar och sopborstar. Från kylskåp hämtades läckerheter som ost, osaltat smör, bananer och äpplen. Skafferiets förråd av osaltade jordnötter och knäckebröd vittjades.

Snart var tomten omvandlad till en grön oas i ett övrigt snöklätt landskap. En fågelrestaurang med extra allt lockade mängder av fåglar. Under dagen inräknades över 800 fåglar av 22 arter. Glädjen att se mängder av fåglar var lika stor som känslan av att hjälpa fåglarna över en svår period. Dagen efter sken solen återigen och fåglarna och snön var spårlöst borta.

Nu krävs det inte ovädersinbrott för en lyckad matning - tvärtom. I boken *Mata Fåglar* av Niklas Aronsson finns mängder av tips och idéer för hur man kan få till en fågelmatning och både få kunskap och hjälpa fåglarna. Särskilt lämpad är boken som material i en studiecirkel, då man tillsammans med andra kan lära sig mer om fåglar och fågelmatning.

Kjell Andersson
Fågelcirkelledare och fågelmatare

Studie
främjandet

Oktober 2016

Författare: Kjell Andersson, med utgångspunkt från en tidigare studieplan (2007) skriven av Kajsa Grebäck

Projektledare: Annika Stigmark

Grafisk form: Anna Lillkung

Omslagsbild: Emma Sköld

Foto: Göran Johansson/Halmstadfoto

Producerad för Studiefremjandet i samarbete med SOF Birdlife.

studiefremjandet.se

www.birdlife.se

Vad är en studiecirkel?

Studiecirkeln är en unik lärandeform med lång historia i Sverige. Idén bakom studiecirkeln är lika enkel som genial: en studiecirkel är en liten grupp människor som av eget intresse samlas för att lära sig tillsammans.

Att starta en studiecirkel kostar ingenting och den kan handla om nästan vad som helst. Det är deltagarna själva som tillsammans planerar studiecirkelns upplägg. En studiecirkel präglas av ett demokratiskt synsätt. Det betyder att alla som deltar bidrar med sina synpunkter, analyser och idéer.

Givetvis kan vi på Studieförbundet hjälpa er med planering, studiematerial, passande lokal eller nätbaserade lösningar. Dessutom har vi ett brett nätverk med kunskap och erfarenhet från många områden, framförallt inom våra profilområden natur, djur, miljö och kultur.

Studieförbundet är ett av tio studieförbund som alla får ekonomiskt stöd av stat, landsting och kommun. Vi får stöd för att för att alla över 13 år ska ha möjlighet att, tillsammans med andra, dela och utveckla ny kunskap genom hela livet. Det kallas för folkbildning.

Några grundregler:

Det finns vissa grundregler för studiecirkel som är bra att känna till. Reglerna finns för att det är viktigt att se att det ekonomiska stödet som subventionerar folkbildningen går till rätt ändamål.

- **En studiecirkel måste ha minst 3 deltagare som är över 13 år**
- **Studiecirkeln måste ha minst 3 träffar**
- **Varje deltagare måste närvara vid någon av de 3 första träffarna**
- **En studiecirkel måste omfatta minst 9 studietimmar**

I varje studiecirkel utses någon av deltagarna till cirkelledare. Som cirkelledare behöver du inte vara expert i ämnet eller ha svar på alla frågor. Din roll är att leda cirkeln framåt och se till att alla kan framföra sina synpunkter och påverka arbetet. Cirkelledaren är också den som håller kontakten med Studieförbundet.

Som ny cirkelledare får du ett introduktionssamtal då vi bland annat berättar vad Studieförbundet kan hjälpa till med. Du bli också inbjuden till att gratis delta i Studieförbundets ledarutvecklingsprogram.

Tips till din studiecirkel Mata fågel

Det kanske allra bästa sättet att lära sig mer om att mata fåglar är att träffa och följa med andra intresserade. Studieförbundet i samarbete med vår medlemsorganisation SOF BirdLife hjälper gärna fågelintresserade med att anordna studiecirkel i fågelmatning.

Den här studieplanen är avsedd att användas som stöd vid studiecirkel. Kanske deltar du i en cirkel som anordnas av din lokala eller regionala ornitologiska förening. Då är cirkelledaren redan utsedd. Det kan också vara så att ni är några vänner eller grannar som på eget initiativ vill anordna en studiecirkel kring boken och träffas hemma hos varandra.

Det går också bra. Kontakta i så fall närmaste Studieförbundsavdelning för att få hjälp att komma igång! Se www.studieförbundet.se för kontakt-uppgifter.

Studieplanen omfattar fem cirkelträffar och baserar sig på boken *Mata Fåglar* av Niklas Aronsson. Utgångspunkten är de fåglar ni själva har vid fågelbordet, men också hur ni kan locka fler arter att infinna sig. Studiecirkelmaterialet kan fördelas över fler eller färre cirkelträffar. Bestäm i gruppen hur ni vill göra, utifrån era kunskaper och intressen. Till varje träff finns förslag på läsning, internetökning och diskussionsfrågor.

Stenknäck. Foto: Göran Johansson/ Halmstadfoto.

Träff 1 : Introduktion till fågelmatning

Hur blir du en bättre fågelmatningsentusiast? Med boken "Mata fåglar" och tillsammans med andra deltagare kommer du under denna inledande cirkelträff att få en första överblick av studiematerialet och cirkelns upplägg.

Under första träffen får deltagarna diskutera vad var och en vill få ut av cirkeln och komma överens om gemensamma mål. Finns det redan kunskap om ämnet i gruppen som cirkeln kan dra nytta av? Deltagarna får också bestämma hur många cirkelträffar de ska ha och vilka kapitel de ska arbeta med. Den första träffen ger även utrymme för öppen diskussion om erfarenheter av att mata fåglar och om fågellivet i deltagarnas bostadsområde.

Inledning och planering

- Presentera er för varandra och berätta vad ni har för förkunskaper i ämnet.

- Titta igenom studieboken "Mata fåglar" och gå igenom studiecirkelns upplägg. Vill ni ändra upplägget på något sätt?
- Prata om vad var och en vill få ut av cirkeln. Vilken kunskap om ämnet finns hos er som deltar som cirkeln kan dra nytta av?
- Kom överens om ett gemensamt mål.
- Bestäm hur många gånger ni ska träffas.
- Fundera över vilka kapitel ni vill arbeta med, och i vilken ordning ni tycker det är logiskt att ta dem.
- Bestäm tid och plats för träffarna.
- Diskutera vad ni har för erfarenhet av fågelmatning.
- Om möjligt, titta igenom hemsidor som behandlar fågelmatning och/eller fåglar i trädgården. På Facebook finns bland annat "Fåglar inpå knuten" och "Artbestämning av fåglar".

Blåmes i snöbeklätt träd. Foto: Göran Johansson/ Halmstadfoto.

Träff 2: Fåglarna och deras matvanor

Olika fåglar har olika matvanor. Det är därför viktigt att erbjuda olika frön, nötter och frukter när man matar fåglar.

Den andra träffen introducerar deltagarna till olika sorts fågelmat och var man kan få tag på maten. Deltagarna får berätta var de vanligen köper fågelmaten och hur mycket den kan kosta per säsong. Cirkelträffen handlar också om vilken sorts mat som är bra för fåglarna, hur mycket man ska mata dem och andra aspekter, så som hållbarhet, som är viktiga att tänka på.

Fågelmatens kostnad

- Var brukar ni köpa er fågelmat?
- Vilka försäljningsställen finns och vad finns var?
- Vad kostar fågelmaten på olika ställen? Finns olika förpackningsstorlekar – hur mycket varierar kilopriserna?
- Hur mycket kan fågelmaten kosta per säsong?

Fåglarnas matvanor

- Har ni någon gång testat att ha levande mat?
- Brukar ni ha julkärvar?
- Vad är "bra mat"? Vad går år under matnings-säsongen och vad förblir outnyttjat?
- Hur många hamburgare skulle vi äta? (sid 11 i "Mata fåglar")
- Gå igenom de olika fröerna, nötterna mm. Var kommer de ifrån?
- Gör en lista där den mat som har mest kilokalorier står överst. Vad är kalorier – varför är de bra?
- Saker att tänka på så som hållbarhet. Var kommer maten ifrån? Varför är det bra att välja sådant som transporterats korta sträckor?

*Större hackspett. Foto: Göran Johansson/
Halmstadfoto.*

- Har någon provat annan mat, till exempel ägg, matrester eller egna blandningar? Det finns också tips på olika hemsidor – vilka känner ni till?
- Har någon ett bra recept på talgbollar?
- Vilka matvanor har de olika arterna – vilka fåglar gillar vad? (sid 63-68)
- Kan man locka vissa arter till sitt fågelbord genom att servera "favoriter"? Vad har ni för erfarenheter?

Inför nästa träff

- Läs det kapitel som ni kommit överens om att ni ska prata om vid nästa tillfälle.

Träff 3: Det typiska fågelbordet

Det finns många viktiga aspekter att tänka på när man matar fåglar. Den tredje träffen går djupare in på vilka fördomar om fågelsjukdomar en kan ha och vilka en fågelmatare bör ha i bakhuvudet vid matning av fåglar. Denna träff fokuserar också på olika sorts fågelbord och det typiska fågelbordet. Deltagarna får också lära sig om vägen till en perfekt matning; vilka miljöer gynnar fåglarna? Vad kan fågelmatare göra för att få en optimal miljö för fågelmatning?

Sjukdomar vid fågelbordet

- Varje deltagare bör läsa om en eller flera sjukdomar bland fåglar och berätta om dessa för övriga deltagare. Fundera också gärna i förväg över detta med fördomar.
- Vilka fördomar tror ni andra har? Diskutera!
- Vilka fördomar hade ni själva? Ligger det någon sanning i dem och var kommer de ifrån?
- Vad har ni lärt er om fåglars sjukdomar – redovisa och diskutera!
- Vilka sjukdomar kan vi människor få via fågelbordet? Hur stor är risken?

Fågelborden

- Vilka typer av fågelbord har ni? Ta med foton eller ritningar.
- Vad ska man tänka på när man väljer fågelbord?
- Vilka slags fågelbord finns i affärerna hos er och vad kostar de? Vad kan en beställa hos SOF BirdLife?
- Hur åstadkommer man en bra design på fågelbord om det både ska vara snyggt, funktionellt och tillverkat av ett bra material?
- Finns bra och dåliga placeringar för fågelbord?

- Var finns de bra platserna i era egna trädgårdar – hur kan man annars skapa en bra plats?
- Hur undviks påhålsning av oönskade gäster?

Det typiska fågelbordet

- Har ni deltagit i SOF:s fågelbordsräkning Vinterfåglar inpå knuten? Vilka fåglar kom till era fågelbord då?
- Planerar ni, eller några av er, att vara med nästa gång? Vad ska ni i så fall tänka på när det gäller tidpunkten, hur man räknar etc?
- Vet ni vilken fågelart som var vanligast i er kommun förra gången räkningen hölls? Finns det något sätt att ta reda på?

Vägen till en perfekt matning

- Vilka miljöer finns i era trädgårdar – om ni har sådana – som gynnar fåglarna?
- Finns det möjlighet att göra miljöerna ännu mer "fågelvänliga"?
- Har ni några goda råd att ge varandra?
- Odlas själv, lämna växter (sid 54-55). Vad kan ni göra? På balkongen, i trädgården, bostadsområdet eller kanske i någon park.
- Vad kan ni lära av Dan, Lena, Inez, Olle, Ingrid och Ekbackens förskola? (sid 91-109)

Nötväcka. Foto: Göran Johansson.

Träff 4: Matgästerna

Den fjärde träffen handlar om vilka sorters fåglar som samlas runt fågelbordet och om någon har erfarenhet av mera sällsynta fåglar. Deltagare får gå igenom olika fågelarter och deras läten för att lättare kunna känna igen fåglarna i trädgården. Komplettera med medhavda fågelböcker eller Appar på din mobil. Gå in på www.artportalen.se och se vilka fågelarter som är aktuella för ditt område.

Lär känna dina matgäster

- Prata om utseenden och vad som gör att ni känner igen en fågelart. Använd fågelböcker, papper och krita för att rita ner vanliga fåglar i era trädgårdar.
- Gå igenom fågelarterna – vilka känner ni igen?
- Diskutera hur man skiljer snarlika arter från varandra t.ex. entita-talltita, bofink-bergfink och hackspettarna (större-mindre vitrygg).

- Hur låter fåglarna?
- Finns det någon fågel som är särskilt lätt att känna igen på sitt läte?
- Låter fåglarna annorlunda på vintern?

Fågelbordens rariteter

- Vilka ovanligare fåglar, eller rentav rariteter, har ni haft vid fågelborden?
- Känner ni till någon som fått fint besök?
- Finns det någon i trakten som man kan ringa till om man misstänker att en sällsynt fågel är på besök men inte är helt säker på vad det är?
- Var rapporterar man ovanliga fåglar? Hur går man tillväga? Gå in på artportalen.se för att se hur ovanliga arter rapporteras. Välj fåglar under dagens fynd. Mindre vanliga arter är markerade i fet stil och rariteter i rött. Använd sökfunktionen för att leta efter riktigt ovanliga arter som dvärgsparv, tallsparv, större turturduva och svarthalsad trast som vissa år ses på fågelbord i Sverige.

Ormvråk. Foto: Göran Johansson/ Halmstadfoto.

Träff 5: Vinterstrategier

Den femte träffen fördjupar sig i fåglarnas vinterstrategier och hur du som fågelmatare kan påverka vinterfåglarnas beståndsutveckling.

Vinterstrategier

- Diskutera hur fåglarnas vinterstrategier kan se ut.
- Hur kommer det sig att vissa fåglar stannar medan andra flyttar – väljer de egentligen?
- Har ni iakttagit några förändringar? Finns det fåglar som ni brukade se på vintern när ni var barn, men som ni inte ser nuförtiden – eller tvärtom? Vad kan det bero på? Finns det andra förändringar som ni har noterat

- Har ni sett fåglar som gömmer mat? Vad och var hamstrar de?
- Hur mycket behöver fåglarna äta för att överleva en kall natt?

Fåglarnas beståndsutveckling

- Vad påverkar beståndsutvecklingen – vad vet ni och vad tror ni? Vilka källor finns?
- Vilka arter ökar och vilka minskar i antal?
- Kan ni vara med och påverka bestånden? Resonera med utgångspunkt från de olika arterna. (sid 81-89).

Nötkråka. Foto: Göran Johansson/ Halmstadfoto.

Talgoxar vid fågelbord. Foto: Karin Grein.

Hur kan man lära sig mer?

Kontakta en lokal fågelförening och delta i deras aktiviteter. Många föreningar har ett brett utbud av inomöten och utflykter till fågelrika platser. I en lokalförening träffar du andra fågelintresserade och på så sätt får du nya vänner och kunskaper.

Boktips:

- *Fågelguiden*. Killian Mullarney, Lars Svensson, Dan Zetterström
- *Nordens fåglar*. Roland Staav Thord Fransson
- *Fåglarna i Sverige antal och förekomst* (referensmaterial)

Tips på appar:

Birds of Northern Europe

Fågelapparnas lyxvariant. Med 352 fåglar i databasen är det få arter som saknas, även om sällsynta gäster sällan finns med. Alla fåglar är illustrerade med 5–8 målningar uppdelade på de variationer

som finns (ungfåglar, hona/hane, underarter). De flesta har även minst en bild på en flygande individ och ett eller flera fotografier. Varje art har minst ett läte att lyssna på i appen, ofta flera. Utbredningskartorna hade kunnat visa ännu fler detaljer, men de beskrivande texterna är väldigt uttömmande och betydligt längre än i de flesta fågelböcker. Tyvärr enbart på engelska.

Kvitter

Spelar upp fågelläten när du trycker på en fågelbild. Det finns 201 fåglar att lyssna på. Fokus ligger på de vanligaste fåglarna i vår närhet. Det går att sortera fåglarna utifrån sångtyp eller alfabetet, men programmets största förtjänst är att det är så enkelt och intuitivt.

Fågelguiden

Appen baseras på boken med samma namn. Förmodligen den mest heltäckande fågelappen på svenska. 700 arter, 750 läten och 3500 illustrationer av hög klass. Appen är på svenska.

Intresserad av att mata fåglar?

Vad kan du om fåglarnas strategier för att klara vintern?

Vill du lära dig mer om fågelmatning och vad som ska finnas på ett fågelbord?

Vill du bli bättre på att känna igen fåglar och deras matvanor?

Varje år övervintrar ungefär 300 fågelarter i Sverige. Det kan vara mycket lärorikt, för att inte tala om roligt, att mata fåglar under den kalla perioden av året. Genom att observera matgästerna i trädgården lär en sig känna igen olika arter, deras utseenden, beteenden och skillnader.

Den här studieplanen riktar sig till dig som vill lära dig mer om fågelmatning tillsammans med andra. För att locka fåglar till fågelbordet i din trädgård underlättar det att veta vad de äter, var maten ska placeras och hur mycket de ska äta. I en studiecirkel lär sig deltagarna tillsammans om fågelmatning och delar med sig av sina egna erfarenheter. Målet är att lära sig och ha roligt tillsammans.

Studiefrämjandet är ett av Sveriges största studieförbund. Vi är partipolitiskt och religiöst obundna med ett brett utbud av studiecirkelar, utbildningar, kulturarrangemang och föreläsningar. Varje år samlas 230 000 deltagare i våra studiecirkelar och kurser.

Vill du också lära dig mer tillsammans med andra? Ta kontakt med Studiefrämjandet där du bor och starta en Studiecirkel hos oss. Välkommen till Studiefrämjandet!

